

Povilas Gaidelis. [Didvyriai nemiršta: Aleksandras Milaševičius-Ruonis](#)

Vakarų Lietuvos (Jūros) partizanų srities vadas Aleksandras Milaševičius gimė 1906 m. rugpjūčio 25 d. Seinuose (dabar Lenkijos ter.) tarpukario Lietuvos spaustuvininko Otono Milaševičiaus šeimoje. Be Aleksandro jų šeimoje dar buvo trys broliai ir sesuo. 1924 m. Aleksandras baigė Veisėjų gimnazijos keturias klases ir spalio 5 d. pradėjo tarnauti Lietuvos kariuomenėje. Po to baigė karo mokyklą ir pradėjo tarnauti jaunesniuoju karininku husarų pulke. 1936 metų pradžioje jam buvo suteiktas kavalerijos jaunesniojo leitenanto, o tų pačių metų rugsėjo mėnesį-leitenanto laipsnis. Netrukus jis buvo paskirtas 1-ojo kavalerijos eskadrono vyresniuoju karininku. 1937 m. lapkričio 19 d. A.Milaševičius buvo perkeltas į 2-ąjį ulonų pulką. Tų pačių metų lapkričio 23 d. jam buvo suteiktas kapitono laipsnis. 1937 m. gruodžio 10 d. A.Milaševičių paskyrė pradžioje 3-čiojo eskadrono, o nuo 1939 m. vasario 24 dienos-mokomojo eskadrono vadu. Tokiu būdu šis žmogus buvo karys iš pašaukimo.

Pirmą kartą sovietams okupavus Lietuvą, 1940 m. spalio 3 d. okupantai jį paskyrė raudonosios armijos 29-ojo kavalerijos šaulių pulko cheminės tarnybos viršininku. Tačiau 1941 metais pulką išformavo, o A.Milaševičių iš kariuomenės atleido. Dramatiškai susiklostė jo brolio Otono (Otto) likimas. Raudonosios armijos 29-am korpusui, kuriame tarnavo Otonas, buvo įsakyta pridengti Vilnių nuo vokiečių ir su mūšiais trauktis į Rusiją. Tačiau dauguma lietuvių karių neketino palikti Lietuvos. Jie masiškai dezertyravo. Artėjant prie Baltarusijos korpusas tirpte tirpo. Vieni pasidavė vokiečiams, kiti tyliai palikdavo dalinį. Kai kada lietuviai nuginkluodavo ir iššaudydavo sovietų komisarų ir vadus. Sudėtingesnė padėtis buvo 179-ojoje divizijoje, kuri iš Pabradės traukėsi apsupta rusų dalinių. Nors ir čia dalis lietuvių sukilo vos išėjus iš Pabradės. Ape 60 lietuvių pabėgo ties Švenčionimis. Jiems teko su ginklu veržtis iš apsupties. Karininkų (jų tarpe ir O.Milaševičiaus) padėtis buvo sunkesnė, todėl kai kurie jų pasirinko geriau mirtį, o ne kelionę į nežinią. Jų tarpe buvo ir J.Milaševičius.

„Brangūs Lietuvos kariai! Čia paskutinis Lietuvos miestelis, toliau nėra kur mums trauktis „-Tai buvo paskutiniai pulkininko leitenanto žodžiai, ištarti lietuviams kariams Adučiškyje. Matydamas, jog atitrūkti nuo sovietų kariuomenės nepavyks, jis nusišovė. Milaševičių šeimą netrukus ištiko ir kita nelaimė. 1942 m. nuo tuberkuliozės mirė Aleksandro sesuo. Tuo tarpu Aleksandą Milaševičių vokiečiai mobilizavo ir su kavalerijos daliniu išsiuntė į Rytų frontą, kur jam suteikė majoro laipsnį. Artėjant Raudonajai armijai prie Lietuvos, A.Milaševičius su šeima pasitraukė į Vakarų. Deja, čia jų šeimą ištiko trečia nelaimė. 1944 m. Vakarų sąjungininkams bombarduojant Drezdeną, žuvo jo žmona Stasė, vaikai ir kiti giminaičiai. Jie pateko į 2% to miesto žuvusių gyventojų tarpą. Iš to galima spręsti, kad pabėgėliams iš Rytų nebuvo prieinamos geriausios slėptuvės. Šį išskirtinį, tragišką Antrojo pasaulinio karo atvejį verta paminėti plačiau. Tuometinis Didžiosios Britanijos Ministras pirmininkas Artūras Čemberlenas 1940 m. vasario 15 d. perskaitė anglų įsipareigojimą: „Kad ir ką darytų kiti, mūsų vyriausybė niekad niekšiška nepuls moterų ir kitų civilių vien tam, kad juos terorizuotų.“ Tačiau tikrovė buvo kitokia. 1945 m. vasario 13-14 d. naktį jungtinės britų ir amerikiečių oro pajėgos bombardavo vieną iš seniausių Vokietijos miestų- Drezdeną, kuris Vokietijoje buvo laikomas saugiausiu. Strateginiai bombonešiai trimis antskrydžiais griuvėsiais pavertė 90% miesto. Žuvo apie 25 000 gyventojų, nes miestas buvo perpildytas pabėgėlių. Tuo metu jo gyventojų skaičius buvo išaugęs beveik du kartus- nuo 630 iki 1200 tūkstančių.

A.Milaševičius pėsčias traukė toliau į Vakarų. Tačiau frontas jį pasivijo. Pradžioje Aleksandras pateko į pabėgėlių stovyklą, o iš ten bolševikai jį nuvežė į Minską. Tačiau šį kartą jo neapleido fortūna. Aleksandrui pavyko apsimesti darbininku, papirkti prižiūrėtojus ir 1945 m. spalio mėn. sugrįžti į Kauną. Kaune jis neužsilaiškė, nes čia buvo nesaugu. Žemaitijoje, kur tuo metu buvo susitelkusi didžioji Lietuvos rezistentų dalis, buvo kur kas saugiau. 1947 metais A.Milaševičius aktyviai įsitraukė į Žemaičių partizanų veiklą. Dar 1946 metų pavasarį buvo įkurta Vakarų Žemaitiją apimanti Žemaičių apygarda. Jos pagrindu tapo prieš metus įkurtas Žemaičių Legiono štabas, kuris steigėsi šiame regione ypatingą įtaką turėjusios Lietuvos Laisvės Armijos (LLA) pagrindu. Šios apygardos formavimasis buvo itin sunkus ir skausmingas. Pirmasis apygardos štabas gyvavo tik apie pusmetį. 1946 metais jį MGB-istai sunaikino. Atsigauti nuo šio skaudaus smūgio pavyko tik po pusantrų metų. Per tą laikotarpį buvo suformuota nauja apygardos vadovybė. Neišvengta nesutarimų ir nepasitikėjimo. Šiuo sunkiu laikotarpiu į apygardos veiklą įsijungė A.Milaševičius. Jo karinė patirtis ir organizaciniai sugebėjimai labai pravertė Žemaitijos laisvės kovotojų struktūrų pertvarkymo darbe. 1948 m. vasario pradžioje J.Žemaičio pavedimu ir A.Milaševičiaus pastangomis buvo atkurtas Žemaičių apygardos štabas, kurį enkavedistai vėl buvo sunaikinę 1947 m. spalio mėnesį. Vasario-birželio mėn. A.Milaševičius buvo šios apygardos vadas.

Žemaitijoje ginkluotas pasipriešinimas okupantams formavosi skirtingai nei likusioje Lietuvos dalyje. Čia frontas išsilaiškė vos ne iki 1945 metų pabaigos. Raudonoji armija ilgai negalėjo pralaužti atkaklios vokiečių gynybos. Traukdamiesi nuo rusų įvairių Lietuvos pagrindžio organizacijų aktyvistai susikoncentravo vokiečių kontroliuojamoje Žemaitijoje. Tačiau skirtingos lietuvių pasipriešinimo organizacijos skirtingai įsivaizdavo kovą prieš naują Lietuvos okupaciją. LLA, kuri praktiškai sudarė viso ginkluoto pasipriešinimo Lietuvoje pagrindą,

Kazio Veverskio buvo įsteigta tuomet, kai šios karinės organizacijos pagrindinis tikslas buvo kova su vokiečiais. Jos nuostata buvo paprasta: „LLA neturi nei mažiausio pasitikėjimo kuria nors kaimynine valstybe. Lietuvos likimą ji sieja ne su kitų didžiųjų valstybių likimu, bet su didžiosiomis savo ir kitų lietuvių pastangomis.“ Tuo tarpu LAF (lietuvių aktyvistų frontas), atėjęs vokiečiams, mėgino sukurti laikinąją vyriausybę ir taip išsaugoti bent jau Lietuvos nepriklausomybės viziją. Vėliau LLA dėjo viltis į tiesioginę Vakarų valstybių pagalbą. Tokiu būdu, kuriant pirmąsias Žemaitijos partizanų apygardas, iškilo nemažai diskusijų ir prieštaravimų. Būta visko-ir tarpusavio nepasitikėjimo, ir konfliktų ir net susišaudymų tarp atskirų laisvės kovotojų grupių.

1948 m. gegužės 5 d. Kęstučio, Žemaičių ir Prisikėlimo apygardų partizanų vadai pasirašė deklaraciją, kurioje jie paskelbė apie naujo organizacinio vieneto-Vakarų Lietuvos (Jūros) partizanų srities štabo įkūrimą. Srities vadu tapo J.Žemaitis-Vytautas, o vienu iš jo pavaduotojų-A.Milaševičius-Ruonis. Vėliau, kuomet J.Žemaitis pradėjo organizuoti Lietuvos ginkluotojo pasipriešinimo vyriausiąją vadovybę, nuo 1948 m. birželio mėnesio Jūros srities vadu tapo A.Milaševičius-Ruonis. Faktiškai šias pareigas jis jau ėjo nuo 1948 m. birželio 8 dienos, kuomet J.Žemaitis išvyko į Prisikėlimo apygardą organizuoti visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimą. Dabar Ruoniui buvo pavaldžios trys apygardos. Jos veikė septyniolikoje valsčių. Jo štabas neturėjo pastovios vietos, o tai buvo nesaugu. 1948 m. Jūros srities štabo nariai slapstėsi Kelmės ir Varnių valsčių sandūroje, o 1949 m. – Skaudvilės, Nemakščių ir Viduklės valsčiuose. Per A.Milaševičiaus štabą ėjo ir Vyriausiosios partizanų vadovybės ryšio kanalai su Pietų Lietuvos laisvės kovotojų štabais. Žemaitijoje A.Milaševičius tapo dešiniąja Jono Žemaičio ranka. Jis parengė ne tik norminius dokumentus, bet ir direktyvas dėl laisvės kovotojų veiklos efektyvumo gerinimo bei laisvės kovotojų požiūrio formavimo į kolūkių kūrimą okupuotoje Lietuvoje. A.Milaševičius buvo aktyvios kovos šalininkas. Jo paruoštuose dokumentuose tarp kitko rašoma ir apie diversijų organizavimą (okupantų karinių objektų sprogdinimus, ryšio linijų nutraukimus ir kt.). 1948 m. lapkričio 23 d. atkurto Bendrojo Demokratinio Pasipriešinimo Sąjūdžio (BDPS) Prezidiumo pirmininkas J.Žemaitis-Vytautas A.Milaševičiui-Ruoniui suteikė partizanų majoro laipsnį. Po 1949 vasario, kuomet Jūros srities teritorijoje buvo surengtas visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimas ir įkurta bendro ginkluoto pasipriešinimo okupantams organizacija-Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga (LLKS), reikėjo laukti, kad MGB dės visas pastangas sunaikinti srities partizanų vadovybę. Jau 1949 m. birželio 7 d. MGB-istams pavyko sunaikinti Kęstučio ap. vadovybę. Tačiau okupantams buvo kur kas svarbiau likviduoti Jūros srities vadus. Tam jie pasitelkė MGB agentus.

Per savo agentus okupantai perdavė A.Milaševičiui raštą, kuriame siūlė pasiduoti. Jie garantavo jam gyvybę ir gerovę. Žinodamas okupantų pažadų vertę, A.Milaševičius ne tik atsisakė pasiduoti (atsakymo raštas buvo aptiktas po jo mirties), bet ir pareikalavo nutraukti karinius veiksmus prieš laisvės kovotojus. Jeigu tai nebus padaryta, jis pagrasino sunaikinti MGB agentus. 1949 m. vasarą MGB pradėjo operatyvinius veiksmus prieš Jūros srities štabą. Rugsėjo 9 dieną MGB agentas, Jūros srities štabo nario Mečislovo Orlingio brolis Valentinas Orlingis (MGB agentas Radzevičius) MGB-istams pranešė, kad Rietavo apskrityje, Kaltinėnų valsčiuje, Karoblio kaime, Juozo Martinkaus sodyboje yra apsistojęs su apsauga A.Milaševičius. Sutemus jis ketina išvykti ir aplankyti Skaudvilės valsčiuje besigydančią sužeistą Jūros srities štabo viršininką Vytautą Gužą-Kardą (Deja, šis jau buvo žuvęs 1949 m. birželio 11 d.) ir susitikti su kitais Jūros srities štabo nariais. Agentas nubraižė Martinkaus sodybos schemą ir pažymėjo slaptus priėjimus prie jos. Įdomi detalė. A.Valantinaitė-Semaškienė, kuri pažino A.Milaševičių, pasakojo: „Į Kinderių sodybą užeidavo ir pats A.Milaševičius-Ruonis – visos Žemaitijos partizanų vadas. Paskutinį kartą A.Milaševičių mačiau jo žūties išvakarėse. Apie 6 valandą vakaro užėjo jis, partizanas slapyvardžiu Heroldas ir dar vienas nepažįstamasis. Pradėjęs šnekėtis A.Milaševičius pasiskundė: „Kur tik einu, iš paskos-priešai. Jau, matyt, greitai žūsiu.“ Dar pridėjo: „Sapnavau blogą sapną. Arklys man įkando į ranką. Žūsiu nuo artimo žmogaus.“ Kaip vėlesni įvykiai parodė, šis blogas sapnas išsipildė.

Netrukus į Karoblio kaimą MGB atsiuntė 5 karininkus ir 25 kareivius. Agentas buvo tiksliai pažymėjęs bunkerio vietą, todėl apsupus sodybą, MGB-istai jį greit daržinėje aptiko. Paleidęs automato seriją A.Milaševičius išsoko iš bunkerio, tačiau greit krito pakirstas MGB-istų kulku. Užkasimo vieta nežinoma. 1999 m. A.Milaševičiaus-Ruonio žūties vietoje buvo pastatytas tipinis atminimo ženklas. Spalio mėnesį partizanų karo lauko teismas išdaviką V.Orlingį pripažino kaltu ir nuteisė jį sušaudyti.

1997 m. gruodžio 22 d. A.Milaševičiui-Ruoniui buvo pripažintas kario savanorio statusas. LR Prezidento 1998 m. gegužės 19 d. dekretu jis buvo apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-čiojo laipsnio ordinu ir jam suteiktas pulkininko laipsnis (po mirties).

Šilalės r. Požerės kapinaitėse neseniai buvo atidengtas paminklas tarpukario Lietuvos spaustuvininkui Otonui Milaševičiui (1881-1949) - tėvui, išauginusiame tris sūnus karininkus, kurių vienas- Vakarų Lietuvos (Jūros) partizanų srities vadas Aleksandras Milaševičius-Ruonis. Vyriausias jo sūnus taip pat Otonas (1904-1941) jau buvo paminėtas anksčiau. Jis palaidotas Adučiškyje. Trečiasis sūnus Lietuvos kariuomenės leitenantas Albinas Milaševičius (1916-1967) mirė tremtyje Kazachstane. Ten jis ir palaidotas.

Kunigaikštienės Birutės 2-ojo pulko karininkas A.Milaševičius.

Vakarų Lietuvos partizanų (Jūros) srities vadovybė. A.Milaševičius trečias iš kairės.

Jūros srities vadās A. Milaševičius-Ruonis.

Paminklo Otonui Milaševičiui Požerės kapinėse, Šilalės r. atidengimas.

Šaltiniai.

1. A.Lukšas. Žemaitijos partizanai: kovos ir netektys. L.Žinios, 2011 09 09.
2. D.Baronienė. Paminklas laisvės gynėjo tėvui. L.Žinios, 2016 08 09.
3. Genocid.lt/1405/a/.
4. R.Čekutis, D.Žygelis. Laivės kryžkelės. Vakarų Lietuvos (Jūros) partizanų sritis. Bernardinai.lt, 2010 11 22.
5. A.Lukšas. Žemaitijos partizanai: kovos ir netektys. Alfa.lt, 2011 09 09.
6. A.Miševičius-Ruonis. Enciklopedija Lietuvai ir pasauliui. 2012 03 05.
7. P.Makabra. Perkūno trenksmas Vokiečių Venecijai. Veidas, 2015 02 19.
8. V.Almonaitis. Rezistentai Pašilės apylinkėse. Tremtinys, 2015 04 17.